

tur, agnoscendam & ab aliis discernendam plane
sufficiant: secus descriptionis nomine omnino est
indigna.

§. 19.

Descriptionum usus.

Frequentem esse descriptionum usum, vel ex eo
satis liquet, quod, sicut audivimus, non in-
dividua modo, sed & res in specie consideratae
proprie definiri saepe nequeant, eas tamen decla-
rari non ideo minus necesse sit, & ita quidem, ut
mediante tali declaratione agnosci & ab aliis quo-
que discerni queant. Unde non probantur nobis
systemata illa logica, in quibus de definitionibus
multa scrupulose disputantur, de descriptionibus
autem altum est silentium.

C A P U T III.

DE DIVISIONE OBSCURITATIS PARITER
ET CONFUSIONIS TOLLENDAE REMEDIO.

§. I.

Divisio quid?

Divisio in genere totius est in partes resolutio.
Totum, quod dividitur divisum, partes au-
tem, in quas resolvitur, membra dividen-
tia vocantur.

§. 2.

§. 2.

Divisio quotuplex?

Quemadmodum vero tota, quae dividuntur, varia sunt, sic ipsa quoque divisio multiplex est. Sic, cum totum aliud physicum sit seu reale, metaphysicum vero seu intentionale aliud, & aliud denique logicum; divisio quoque modo physica est, modo metaphysica, & modo tandem logica audit. Totius seu physici seu metaphysici in suas partes resolutio partitio vocatur, totius vero logici in suas partes distributio divisio logica seu proprie talis est.

§. 3.

Partitio physica quid & quotuplex?

Partitio physica est resolutio totius physici in partes physicas, reales seu tales, ex quibus illud vere constat & componitur: haecque rursus duplex est alia scilicet qua totum in partes essentielles, qua in partes solum integrantes resolvitur, alia est. Prioris exemplum habes in resolutione hominis in corpus & animam, posterioris vero in distributione corporis humani in tres cavitates, infimam scilicet mediam & summam.

§. 4.

Quid partitio metaphysica?

Partitio autem metaphysica est distributio totius metaphysici, quale quoque vere simplex esse potest, in partes metaphysicas seu tales, ex quibus res non vere sed nostro solum concipiendi modo constat; cumque ejusmodi partes, quae ita in aliquo concipiuntur, vel essentielles vel acciden-
tales

tales esse queant, & haec quoque duplex est. Ut-
riusque exemplum cape ex sequentibus, ubi
homo in animal & rationale dividitur, aut pietas in
homine & eruditio discernuntur. Partitionis meta-
physicae essentialis membra gradus metaphysici
solent adpellari.

§. 8.

*Quid divisio logica seu proprie talis &
quotuplex sit?*

Divisio tandem logica seu proprie talis est to-
tius logici seu notionis cujusdam superioris
in partes subjectivas seu inferiora distributio, atque
haec quoque rursus varia est, pro diversitate sci-
licet partium, in quas notio superior resolvitur.
Etenim notio superior generica v. g. substantiae vel
in suas species, corpus scilicet & spiritum, vel ita
resolvitur, ut eidem notioni superiori genericae
determinationes specierum differentiales disjuncti-
ve addantur: veluti si substantiam vel extensam
vel cogitantem esse dicas.

§. 6.

Quid Analysis, quid Synthesis?

Duo in Recentiorum quorundam systematibus val-
de usitata vocabula sunt Analysis & Synthesis.
Quaerit ad quid significandum illa adhibeant pau-
cis exponimus. Ac primo quidem per Analysis
aliud non intelligunt, quam resolutionem idearum
universalium compositarum in simpliciores, ex
quibus quasi constitui concipiuntur: Synthesis vero
pro combinatione seu compositione idearum uni-
versalium accipiunt. Unde intelligis, Analysis
aliud non esse, atque eam, quam modo exposui-
mus,

mus, partitionem metaphysicam essentialem; synthefin vero ejusmodi divisionem logicam, in qua determinationibus in notione generica comprehenfis determinationes fpecierum differentiales adduntur, & cum illis conjunguntur.

§. 7.

Quid in utraque observandum?

In analyfi observare oportet, ne quid, quod in notione feu nomine minime comprehenditur, eidem inesse credatur; cujusmodi error facilius faltem evitabitur, fi in refolvendis notionibus univerfalibus ad ideas intuitivas feu fenfationes, ex quibus originem trahunt, facpius & adcurate reflectendo respiciatur. In synthefi vero cavendum est, ne vocabula determinationes feu notas oppositas significantia conjungantur, quod eo minus continget, quo notiones fingulae vocabulis quibuscunque respondentibus & adfixae diligentius feorfim prius per analyfin fuerint examinatae. Unde patet, ordine naturali synthefin analyfi esse pofteriorem.

§. 8.

Utriusque finis.

Quemadmodum in analyfi per varios gradus feu fcalas quafi ascendere, fic in synthefi per eas quafi descendere licet, ita tamen, ut utriusque demum finis detur: & analyfis quidem in notionibus feu vocibus simpliciffimis, & in quibus plura amplius diftinguere non poiffumus: synthefis in individuis finitur

§. 9.

An in hisce & præsertim in analysi ad finem usque sit progrediendum?

Neque tamen in hisce semper & in analysi præcipue ad finem usque progrediendum est; quantum vero & quoadusque in ea procedendum sit, a fine potissimum seu scopo proposito pendet. In metaphysicis, quando prima humanæ cognitionis principia, ejusque limites determinandi sunt, in ejusmodi analysi seu resolutione, quoadusque illud modo possibile est, progredi adeo vituperandum non est, ut illud potius omnino sit necesse: in aliis vero, & quando analysis ex speciali fine instituitur, ultra, quam finis propositus exigit, ascendere luxuriantis, parumque moderati ingenii argumentum esse solet. Per analysin igitur notionum rerum adæquatae; completæ & determinatæ mediante synthesi acquiruntur.

§. 10.

Quaedam aliae divisionum species.

Restant adhuc aliae quaedam divisionum species. Ac 1. subjectum per sua accidentia seu modos accidentales vel relationes etiam dividitur, veluti si homines in eruditos & plebejos, vel in superiores & inferiores dividantur. 2. Modus dividitur per sua subjecta v. g. bona vel corporis, vel animæ sunt. 3. Causa dividitur per suos effectus v. g. medicina alia calefacit, alia refrigerat. 4. Effectus per suas causas, uti peccatum aliud commissionis, omissionis vero aliud est. Ac 5. demum qualitas per sua

objecta v. g. amor est vel Dei, vel proximi, vel sui ipsius.

§. 11.

Quid subdivisio? quid membra subordinata?

Quoties divisionis alicujus membrum ceu totum consideratum in partes rursus resolvitur, toties subdivisio fieri dicitur: sic, si, postquam ideam in claram & obscuram, distinctam & confusam divisisti, distinctam rursus in completam & incompletam dividis, subdividere diceris. Subdivisionum partes membra subordinata vocari solent.

§. 12.

Quid condivisiones? quid membra coordinata?

Quoties vero idem totum ex diverso tamen fundamento varie dividitur, ejusdem condivisiones fieri dicuntur v. g. cum ideas supra ratione originis in intuitivas & racionales, ratione objecti vero in singulares potissimum & universales, & ratione ipsius modi repraesentandi in claras & obscuras &c. divisimus, tres ideae condivisiones dedimus. Condivisionum partes membra coordinata appellantur.

§. 13.

Quid distinctio nominalis?

Ab enarratis hactenus divisionum speciebus probe discernenda est distinctio nominalis, quae aliud non est, quam adsignatio diversae significationis, quam vox aliqua seu ex consuetudine & usu jam communi, seu ex unius alteriusve verum ejus sen-

sum detorquentium abusu habet, aut habere saltem potest. Dantur quoque subdistinctiones: quando scilicet ejusmodi vocis significatio adhibita distinctione prima nondum satis determinatur.

§. 14.

Usus & utilitas tam distinctionum nominalium, quam divisionum.

Est autem tam distinctionum nominalium, quam divisionum usus valde insignis ac summa utilitas: etenim distinctiones primum nominales, utpote cum quodlibet distinctionis nominalis membrum definitio quoque nominalis dici queat, praecidendis logomachiis, finiendisque de nomine litibus multum inserviunt: a divisionibus vero 1. solidus rerum ordo, seu ordinata partium singularum dispositio dependet, qua nihil in scientiis tum discendis, tum tradendis opportunius ac magis necessarium est. 2. Notionum claritas & distinctio divisionibus augetur, & ex distincta singularum partium cognitione ad cognitionem totius completam facile proceditur. 3. Demum memoriae per divisiones plurimum consulitur, id quod ex iis, quae de memoria in Psychologia dicentur, uberius patebit.

§. 15.

Divisionum regulae.

Verum quam utiles divisiones distinctionesque nominales esse possunt, si legitimae sint, & opportune adhibeantur; tam contra noxiae evadunt, si aut vitiosae sint, aut praepostere saltem applicentur. Unde regulis opus est, quibus dirigantur.

tur. Ejusmodi vero regulæ pro divisionibus primum facile intelliguntur esse sequentes:

Regula I. *Membris dividendis exhauriri debet totum divisum.* Quæ regula aliis verbis sic exprimitur: divisionis membra simul sumta adæquent totum divisum. Totum enim & omnes ejus partes idem sunt. Præterea, si non omnes totius partes adsignarentur, quaedam earum manerent incognitæ, & sic obscuritatem & confusio- nem non modo non tolleret, sed potius augetet divisio. Sic bona est divisio numeri in parem & impar: omnis enim numerus quicumque demum possibilis vel par est, vel impar. Contra vero vitiosa est divisio ejusdem numeri in fractum & quadratum; cum multi sint numeri, qui nec fracti sunt, nec quadrati:

Regula II. *Divisionis membra sint inter se opposita, unumque alterum excludat.* Unde mala est divisio entis in simplex, compositum & spiritum; utpote cum spiritus ens simplex sit.

Regula III. *Divisio fiat in membra immediatæ non sub-aut coordinata.* Alii hanc regulam ita ponunt: *Divisio non fiat per saltum.* Quod in subdivisionibus quoque observandum est. Contra hanc regulam peccant divisiones sequentes, 1. Idea vel est clara, vel incompleta. 2. Idea vel est intuitiva, vel obscura.

Regula IV. *Quodlibet divisionis membrum totam divisi notionem participet, non autem divisum membrorum.* Ex duplici hac regula corollaria multa valde utilia fluunt: quorum tamen expositionem sicut alia quam plurima, quæ de divisione dici adhuc merentur, prælectionibus reservamus.

Regulae hic positae non divisiones modo & subdivisiones, sed & partitiones quoque, tres saltem priores concernunt ita tamen, ut prima circa partitiones pro diversitate finis seu scopi exceptionem nonnunquam pariatur.

§. 16.

Observanda pro usu divisionum.

Caeterum circa divisionum usum hic adhuc cum aliis monendum esse duximus; quod divisio scilicet nec in membra nimis generalia, nec in partes etiam nimis minutas fieri debeat: utrumque enim divisionis scopo repugnat. Ac primo quidem, si membra adhuc nimis generalia sunt, claritas & distinctio, quae per divisionem quaeritur, minime obtinetur; si vero partes nimis minutae nimisque multae sunt, earum numerus memoriam conturbat, & obtundit attentionem. Unde recte monet Seneca *Epist. 89. idem habet vitium nimia, quod nulla divisio: & simile confuso est, quidquid in pulverem sectum est.*

§. 17.

Regulae distinctionum nominalium.

Regula I. *Quodlibet distinctionis nominalis membrum vera sit nominis definitio. Ex hac regula, quae positiva est, alia sequitur negativa quidem illa, non ideo tamen minus utilis ac necessaria.*

Regula II. *Pro distinctione nominali non profervantur voces mente cassae, sed voces fixum significatum habentes. Vitium hoc scholasticorum erat, quemadmodum ejusmodi schemata vocabulorum nihil*

nihil significantium, quae distinctionum tamen loco adluberi volebant, in celeberrimis eorum dialecticis adhuc legere est.

CAPUT IV. DE CATEGORIIS.

§. I.

Quare de Categoriis agatur?

Quanquam probe sciam, Categorias in eorum pene censum relatas esse, de quibus vel loqui etiam inter aevi nostri eruditos, & triconis simul notam effugere, nemini sit concessum. Ne tamen, quid earum nomine veniat, tyrones plane ignorent, pauca de illis dicere statutum est. Sed & domestica quaedam causa hanc de categoriis pauca disserendi necessitatem mihi imposuit. Quare sit.

§. 2.

De notione Categoriae.

Categoriae etymologiam quod adinet, siquidem Porphyrio habenda sit fides, nomen istud ab Aristotele Peripateticorum Principe ad Gymnasia ab usu forensi traductum est. Praevaluit tamen, ac nobis etiam aliorum magis probatur opinio, qui vocabulum istud a graeca voce *κατηγορεω* latine praedico aut enuntio derivari censent ita, ut Categoria idem ac enuntiatio, praedica-